

Recenzja

dorobku naukowego w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych dr Karolinie Lewandowskiej-Gwardzie w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

1. Podstawy formalno-prawne recenzji

Podstawą formalną przedłożonej recenzji jest postanowienie Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse z 4 listopada 2024 roku, powołująca mnie w skład Komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Karolinie Lewandowskiej-Gwardzie w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse, powierzająca mi funkcję recenzentki.

Podstawę prawną stanowią zapisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.), a w szczególności art. 219 ust.1.

Recenzję przygotowałam w oparciu o dokumenty przedłożone przez Habilitantkę:

- wniosek z dnia 2 września 2024 roku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse,
- kopię dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia (załącznik 2 do wniosku),
- autoreferat, przedstawiający informacje o posiadanych dyplomach i stopniach, o dotychczasowym zatrudnieniu, przybliżający pozycję książkową w dorobku, a także wskazujący na aktywności realizowane w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej (z uwzględnieniem ośrodków zagranicznych) oraz osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę (załącznik 3 do wniosku),
- wykaz osiągnięć naukowych (załącznik 4 do wniosku),

- monografię pt. „Kobieta na rynku pracy w Polsce”, która została wydana w 2023 roku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, przedłożoną przez Habilitantkę jako główne osiągnięcie naukowe,
- dwa arkusze recenzji wydawniczych przedmiotowej monografii wypełnione przez recenzentów: dr hab. Michała Pietrzaka, prof. PG i dr hab. Kamila Zawadzkiego, prof. UMK,
- doktorat Habilitantki w formie cyfrowej (plik w formacie PDF „LewandowskaGwarda_doktorat.pdf”),
- wykaz osiągnięć naukowych po i przed uzyskaniem stopnia doktora wraz z załączonymi plikami (dwadzieścia cztery pliki na nośniku USB), które nie są przypisane do konkretnych pozycji przedstawionych w wykazie (co postrzegam jako brak starannego przygotowania materiałów dla recenzentów).

2. Sylwetka Habilitantki

W 2005 roku dr Karolina Lewandowska-Gwarda ukończyła studia na kierunku Gospodarka Przestrzenna na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego i uzyskała tytuł zawodowy magistra ekonomii (błąd w autoreferacie, w którym Habilitantka nazywa go „stopniem”, str. 2). Ukończyła również studia doktoranckie w latach 2005-2009 na tym samym wydziale. Rozprawę doktorską pod tytułem „Wielorównaniowe modele ekonometrii przestrzennej i ich zastosowania”, pod kierunkiem profesora Bogdana Sucheckiego, obroniła 19 grudnia 2011 roku przed Komisją Statystyki i Ekonometrii. Uchwałą Rady Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego nadany jej został stopień doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii. Tym samym **Habilitantka spełnia kryterium przedstawione w art. 219 ust. 1 pkt 1 ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce** (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.).

Już podczas studiów doktoranckich, aż do 2012 roku, Habilitantka była zatrudniona w Katedrze Ekonometrii Przestrzennej na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego na stanowisku asystentki. Od 2012 roku do chwili obecnej zatrudniona jest na stanowisku adiunktki. Do wniosku nie załączono żadnej dokumentacji potwierdzającej współpracę z innymi uczelniami czy instytucjami, w tym zagranicznymi.

3. Ocena głównego osiągnięcia wskazanego przez Habilitantkę

Jako swoje główne osiągnięcie naukowe dr Karolina Lewandowska-Gwarda przedstawiła do oceny monografię pt. „Kobieta na rynku pracy w Polsce: Analizy przestrzenne, przekrojowe,

czasowe” wydaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Książka ma objętość 256 stron wraz z bibliografią, spisami i załącznikiem (przedstawiającym strukturę wielkich, dużych i średnich grup zawodowych w Polsce według KZiS¹). Tematyka książki wpisuje się w nurt dyscypliny ekonomia i finanse. Książka porusza temat istotny oraz wartý szerszego poznania, dotyczący sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce, odnoszący się nie tylko do ich obecności w zasobach siły roboczej, lecz także pozycji zawodowej, wynagrodzeń oraz równego traktowania i czynników wpływających na powyższe.

Celem opisanego w przedłożonej książce badania, będącego procesem poznawczym opartym w głównej mierze na zebraniu i analizie danych ze źródeł wtórnych (Autorka podaje takie bazy Głównego Urzędu Statystycznego jak Bank Danych Lokalnych oraz Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) i Struktury wynagrodzeń²), wskazanym przez autorkę, jest „ocena funkcjonowania kobiet na rynku pracy w Polsce w aspekcie czasowym, przekrojowym i przestrzennym”³. We Wprowadzeniu do omawianej książki Habilitantka formułuje osiem celów szczegółowych oraz siedem hipotez badawczych, do których niestety nie odnosi się w żaden sposób w poszczególnych rozdziałach książki i nie przeprowadza ich weryfikacji, zbiorczo odpowiadając na nie w Zakończeniu książki, co może oznaczać, że zostały one dopisane we Wprowadzeniu już po zamknięciu rozdziałów. Korzystając z recenzji wydawniczych, przychyliam się do opinii pierwszego recenzenta: „Oryginalność tez zróżnicowana. Niektóre bardzo oczywiste, inne zdecydowanie uzasadniające publikację, pogłębione i uwzględniające wpływ Covid-19 badania”⁴. W ostatecznej wersji książki część hipotez pozostała niezmienną, z jednej Habilitantka się wycofała, niektóre uwagi recenzenta przyjęła. Oczywiście, książka jest jej autorskim dziełem, więc do Habilitantki należy ostateczna decyzja o jej kształcie, lecz warto byłoby w tekście Wprowadzenia lub Zakończenia odnieść się do takich kwestii jak „hipoteza nieco trywialna. Poza tym trudno znaleźć grupę społeczną, o której powiedzielibyśmy, że jej potencjał jest w pełni wykorzystany” (wskazanie na hipotezę pierwszą), „może warto dodać także czynniki prawne, którym Autorka poświęca wiele miejsca” (wskazanie na hipotezę trzecią – pierwotnie czwartą) czy „nieprecyzyjna hipoteza” (wskazanie na hipotezę siódmą – pierwotnie ósmą). Jednocześnie zgadzam się również z drugim recenzentem, który wskazuje, że „Praca jest oryginalnym studium badawczym ze względu na przeprowadzone przekrojowe i regionalne analizy sytuacji kobiet na rynku pracy. Recenzowana

¹ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta na rynku pracy w Polsce: Analizy przestrzenne, przekrojowe, czasowe*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 250-256.

² Załącznik 3 do Wniosku, Autoreferat, s. 31.

³ ibidem, s. 4.

⁴ Recenzja 1, s. 4.

praca wypada pozytywnie na tle tytułów konkurencyjnych, gdzie analiza sytuacji kobiet na rynku pracy jest najczęściej wykonywana na poziomie krajowym lub nie ma takich analiz”⁵. W przyszłości zaleciłabym w miejsce tak wielu hipotez, których systematycznej weryfikacji Autorka nie przeprowadza (w zasadzie Autorka powinna zweryfikować je za pomocą analizy statystycznej), stawianie pytań badawczych – na które udzielenie odpowiedzi nie podlega tak ścisłym rygorom. Cel główny i cele szczegółowe, które postawiła Autorka, zostały osiągnięte.

W warstwie metodologicznej nie mam żadnych uwag krytycznych. Wszystkie zawarte w książce analizy oparte były na wiarygodnych bazach danych Głównego Urzędu Statystycznego i Eurostatu, na podstawie długich szeregów czasowych, z uwzględnieniem i każdorazowo podkreśleniem zmian metodologicznych i definicyjnych (np. BAEL) wpływających na widoczne zmiany na przedstawianych wykresach i w przeprowadzanych analizach. Co szczególnie wartościowe – Autorka wskazała na procesy zachodzące w okresie pandemii COVID-19 – kończąc obserwacje na 2021 roku. Jak podaje sama Autorka - tytułowe analizy przekrojowe są zaprezentowane w książce z uwzględnieniem kategorii „płci, wykształcenia, wieku, grup zawodowych, sektorów gospodarki oraz sekcji PKD”⁶ a badania przestrzenne – zilustrowane mapami – obejmują województwa i powiaty. Habilitantka wykorzystywała metody właściwe dyscyplinie ekonomia i finanse, w tym metody wizualizacji danych statystycznych, geograficznych systemów informacyjnych, dynamiki zjawisk, taksonomii numerycznej, eksploracyjnej analizy danych przestrzennych i ekonometrii przestrzennej. Szczegółowe komentarze dotyczące zmiennych zamieszczę w odniesieniu do poszczególnych rozdziałów. Habilitantka korzystała z programów MsExcel, Gretl, GeoDa, ArcMap i R.

Poniżej omówię krytycznie kolejne rozdziały, aby następnie przejść do oceny wkładu głównego osiągnięcia Habilitantki do dyscypliny ekonomia i finanse, opierając się również na autoreferacie przedłożonym przez Autorkę.

W rozdziale pierwszym Autorka przybliżyła nam historie dążenia kobiet do uzyskania praw wyborczych oraz praw do edukacji i równych szans na rynku pracy w Polsce, powołując się na źródła historyczne oraz własną historię rodzinną. Jest to ciekawy zabieg, szczególnie aby zainteresować książką czytelniczkę_ka. Jednak dla osób, które zajmują się historią praw kobiet jest tam kilka nieścisłości (warto w takich przypadkach zajrzeć do archiwów feministycznych). Brakuje głównej historycznej postaci walczącej o prawa kobiet w Europie – francuskiej dramatopisarki - Olympe de Gouges, która za działania na rzecz kobiet, w tym publikację

⁵ Recenzja 2, s. 4.

⁶ Załącznik 3 do Wniosku, Autoreferat, s. 8.

„Deklaracji Praw Kobiety i Obywatelki” została zgilotynowana w 1793 roku⁷ (jej deklaracja długo odbijała się echem aż do XX wieku, kiedy kobiety prawa te stopniowo uzyskiwały). Sądzę, że gdyby w większym stopniu Habilitantka korzystała z literatury anglojęzycznej, z pewnością trafiłaby na nią. Druga kwestia, to pominięcie wyjątkowo aktywnej roli kobiet przy tworzeniu Dekretu o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego, podpisanego 28 listopada 1918 roku⁸, w tym organizacji wiecu kobiet w dniu powrotu Józefa Piłsudskiego z aresztu w Magdeburgu i negocjacji z nim, do których zostały oddelegowane dr Justyna Budzińska-Tylińska, dr Zofia Sadowska i Maria Eysmontowa⁹. Sądzę, że ich sprawczość nie została wystarczająco podkreślona w zdaniu „został opracowany przez rząd Jędrzeja Moraczewskiego i zatwierdzony przez Józefa Piłsudskiego”¹⁰. To kobiety wywalczyły sobie prawa, nie zostały zaś im one dane, co może warto byłoby powiązać ze współczesnym angażowaniem się kobiet (i szerzej środowisk marginalizowanych) w inicjatywy na rzecz np. różnorodności, równości i integracji (ang. *diversity, equity, and inclusion*, DEI)¹¹ w organizacjach i powiązać to z rozdziałem piątym. W całej książce brakuje odniesień w kolejnych rozdziałach właśnie do tego pierwszego, w założeniu teoretycznego. W dalszej części rozdziału Autorka przedstawia podstawowe pojęcia dotyczące rynku pracy. W mojej ocenie są one wyczerpujące. Razi natomiast zdanie „Wolny rynek pełni niezwykle ważną funkcję w gospodarce, gdyż w sposób obiektywny, poprzez grę popytu i podaży, ustala ceny poszczególnych dóbr i usług”¹² – czy Autorka naprawdę tak myśli, czy tylko powtarza neoklasyczne podręczniki publikowane kilka dekad temu? Jeśli faktycznie Autorka sytuje swoje rozważania w nurcie ekonomii feministycznej (nie ma takiej deklaracji w książce), unikałabym takich stwierdzeń¹³. W podobnym tonie – również ograniczona neoklasyczna interpretacja – Autorka pisze „W sytuacji, w której część osób gotowych do podjęcia pracy i akceptujących oferowane na rynku wynagrodzenia nie może jej znaleźć, czyli podaż pracy przewyższa popyt na pracę, mamy do

⁷ Mousset, S. (2007). *Women's Rights and the French Revolution: A Biography of Olympe de Gouges*. New Brunswick, Transaction Publishers.

⁸ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 19.

⁹ Janiak-Jasińska A., Sierakowska K., Szware A. (red.) (2008), *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki... Samoorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich do 1918 roku (na tle porównawczym)*, Warszawa, Wydawnictwo Neriton.

¹⁰ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 19.

¹¹ Patrz np. Ferraro C., Hemsley A., Sands, S. (2023), Embracing diversity, equity, and inclusion (DEI): Considerations and opportunities for brand managers, *Business Horizons* 66(4), 463-479, <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2022.09.005> lub Wang M.L., Gomes A., Rosa M., Copeland P., Santana V.J. (2024), A systematic review of diversity, equity, and inclusion and antiracism training studies: Findings and future directions, *Translational Behavioral Medicine* 14(3), 156–171, <https://doi.org/10.1093/tbm/ibad061>.

¹² Podkreślenie moje, cytat za Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 31.

¹³ Polecam np. książkę Julie Nelson (1996), *Feminism, Objectivity and Economics*, Londyn, Routledge.

czynienia ze zjawiskiem bezrobocia”¹⁴. Warto odnosić się do teorii i interpretacji omawianych zjawisk w nurtach heterodoksyjnych. Bezrobocie jest zjawiskiem zniuansowanym. Ekonomia, jako nauka społeczna, nie jest jednowymiarowa. Dalej, część poświęcona ekonomii feministycznej (dwie strony książki) mogłaby być bardziej obszerna i tym samym stanowić fundament teoretyczny analiz prowadzonych w dalszych rozdziałach książki. W tym podrozdziale zabrakło również podkreślenia, że istnieją różnice pomiędzy ekonomią feministyczną a „gender economics”¹⁵, o czym Habilitantka nie wspomina w ogóle w swoim dorobku. Finalnie, ostatnia część rozdziału przedstawia regulacje prawne, które zaprezentowane są w sposób kompleksowy i przejrzysty (zarówno prawo polskie, jak i unijne). W zasadzie zabrakło tylko – istotnej z punktu widzenia przeprowadzanych w książce analiz – Dyrektywy 2023/970 w sprawie wzmocnienia stosowania zasady równości wynagrodzeń dla mężczyzn i kobiet za taką samą pracę lub pracę o takiej samej wartości za pośrednictwem mechanizmów przejrzystości wynagrodzeń oraz mechanizmów egzekwowania¹⁶, zapowiadanej już kilka lat wcześniej, więc znajdującej się w dyskursie przed opublikowaniem książki. Interesujące są kończące rozdział przykłady dobrych praktyk oraz wskazanie na pozycję Polski, jako kraju, w rankingach równości na tle innych krajów europejskich i wdrażanych przez nie rozwiązaniach. Podsumowując, rozdział ten jest dobrze napisany, przyjemnie się go czyta, jest logiczny i dobrze ustrukturyzowany. Zabrakło jednak faktycznego przeglądu literatury naukowej analogicznej do przeprowadzonych w dalszych rozdziałach analiz i tym samym ustalenia luki badawczej. Czytelniczka_nik tym samym nie dowiaduje się, dlaczego przedstawiona książka jest unikalna i jaki jest wkład Autorki w istniejący zasób wiedzy.

Rozdział drugi poświęcony jest analizom demograficznym, zasobów pracy i kapitału ludzkiego z perspektywy płci. Sądzę, że można go określić jako solidną i kompleksową diagnozę, opartą na danych ze źródeł wtórnych Głównego Urzędu Statystycznego i Eurostatu, która przede wszystkim wskazuje na heterogeniczność omawianych zagadnień zarówno na poziomie województw, jak i powiatów. Doceniam wysiłek włożony przez Autorkę w przygotowanie kolorowych map i wykresów, które znakomicie ilustrują omawiane zjawiska. W tym rozdziale brakuje opisu zastosowanych metod (skoro nie ma ich w rozdziale pierwszym, powinny być przedstawione tu), jedynie wskazano, że będą wykorzystywane metody analizy

¹⁴ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 32.

¹⁵ Becchio G. (2020), *A History of Feminist and Gender Economics*, Nowy Jork, Routledge.

¹⁶ Dz.U.UE.L.2023.132.21, Akt obowiązujący od 17 maja 2023 roku. Więcej: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2023-970-w-sprawie-wzmocnienia-stosowania-zasady-rownosci-72164952> (dostęp 27.01.2025).

dynamiki zjawisk, wskaźniki struktury i metody geograficznych systemów informacyjnych¹⁷ (nie podano żadnych literaturowych odniesień do ich założeń). W pierwszej i drugiej części rozdziału oprócz prezentacji danych w zasadzie nie ma żadnej ich głębszej analizy (a ten rozdział według Autorki „otwiera analityczną część książki”¹⁸). Za ledwie krótki komentarz do podrozdziału 2.1. znajduje się na stronie 83, podrozdział 2.2. pozostaje bez żadnych wniosków. Gdyby został przygotowany odpowiedni przegląd literatury, można byłoby przedstawione dane do niej odnieść. Wierzę, że Autorka jest zdolna do głębszej refleksji, warto byłoby ją tu zamieścić. W podrozdziale 2.3. nie mamy zaś żadnego krytycznego ujęcia „kapitału ludzkiego”¹⁹. Autorka jako osoba zajmująca się tym zagadnieniem powinna takie krytyczne ujęcie znać i przedstawić w dyskusji, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że studia wyższe mają uczyć krytycznego myślenia. Oczywiście, zestawienie danych dotyczących wykształcenia kobiet i mężczyzn w Polsce ma swoje walory, ale ponownie pozostaje pytanie – do jakich wniosków to prowadzi? Jaki konkretnie jest wkład Autorki? Finalnie, w podsumowaniu znajdujemy pewne wskazania np. na starzejące się społeczeństwo, które „wymusza wprowadzenie zmian właściwie w każdej dziedzinie życia społeczno-gospodarczego”²⁰ – ale jakich konkretnie? Jakie byłyby rekomendacje Autorki? To samo pytanie dotyczy niewykorzystanego potencjału - zarówno kobiet, jak i mężczyzn - na rynku pracy, biorąc pod uwagę rosnący odsetek ludności z wykształceniem wyższym.

Rozdział trzeci przedstawia sytuację kobiet na lokalnych i regionalnych rynkach pracy w Polsce w aspekcie czasowo-przestrzennym, w którym do analizy wykorzystano metodę taksonomii numerycznej – taksonomiczny miernik rozwoju (TMR) – metody geograficznych systemów informacyjnych, metody eksploracyjnej analizy danych przestrzennych i wielorównaniowy model o równaniach pozornie niezależnych z autoregresją przestrzenną²¹. Tu także metody te nie zostały w żaden sposób przybliżone, podano jedynie trzy źródła, wszystkie dotyczące TMR. Rozdział ten ma znamiona autoplagiatu i jest zaktualizowaną wersją artykułu nr 6 znajdującego się w Wykazie osiągnięć naukowych: „Analiza zróżnicowania sytuacji kobiet na lokalnych rynkach pracy w Polsce w latach 2010-2016”, który został opublikowany w 2019 roku w *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica* 341(2), s. 99-115²². Uważam, że jest to nieetyczne tak szeroko cytować własny artykuł, bez wyraźnego

¹⁷ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 61.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Patrz np. Tan, E. (2014), Human Capital Theory: A Holistic Criticism, *Review of Educational Research* 84(3), 411-445, <https://doi.org/10.3102/0034654314532696>.

²⁰ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 99.

²¹ Ibidem, s. 104.

²² Załącznik 4 do Wniosku, Wykaz osiągnięć naukowych, s. 7.

zaznaczenia cytatu i prezentować tę wiedzę, jako nową. To już pozostawiam do rozstrzygnięcia Komisji habilitacyjnej. Sam rozdział, a wcześniej artykuł, stanowi ważny i istotny wkład Autorki do dyscypliny w obszarze rynku pracy. Jest to dobrze zaprojektowane badanie dla lat 2002-2021, z jasno wskazanymi zmiennymi wykorzystywanymi do budowy taksonomicznych mierników sytuacji kobiet na regionalnych rynkach pracy w Polsce. Dało ono wyniki pozwalające na sformułowanie wniosków - iż sytuacja kobiet była znacznie oddalona od potencjalnie najlepszej w badanym okresie, sama sytuacja była zróżnicowana przestrzennie, a co najciekawsze – negatywny wpływ miała na nią pandemia COVID-19²³. W zasadzie dyskusyjny pozostaje (i nie jest wyjaśniony przez Autorkę) dobór zmiennych (w przypadku budowy taksonomicznych mierników należy uważać, bo mogą nas one zwieść na manowce – co przydałoby się podkreślić w dyskusji) a także stwierdzenie „promowanie elastycznych form zatrudnienia, niewątpliwie przyniosłoby pozytywne efekty”²⁴, co często jest podważane²⁵. Ogólnie, zarówno opublikowany wcześniej artykuł, jak i rozdział oceniam bardzo wysoko, w szczególności ciekawe zestawienia danych, autorskie mapy i konkretne wskazania.

Rozdział czwarty poświęcony jest zagadnieniu udziału kobiet na rynku pracy według wielkich, dużych i średnich grup zawodowych. Autorka wykorzystwała niepublikowane dane Głównego Urzędu Statystycznego - Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, które zaprezentowała na wykresach, mapach i w tabelach. Rozdział ten jest aktualizacją i kontynuacją wcześniej opublikowanych przez Habilitantkę prac np. artykułu z 2019 roku „Przekrojowe prognozy popytu na pracę do 2025 roku (z perspektywą 2050 r.)” opublikowanego w piśmie *Rynek Pracy* 17(4), s. 50-64, którego współautorami byli: dr hab. Elżbieta Antczak, prof. UŁ, dr hab. Barbara Dańska-Borsiak, prof. UŁ, dr Artur Gajdos, dr hab. Ewa Kusideł, prof. UJ i dr hab. Alicja Olejnik (brak załączonego oświadczenia współautorów o udziale w publikacji). Choć rozdział ten głównie koncentruje się na wizualizacji danych zastanych, to oryginalnym wkładem Autorki jest wskazanie na grupy zawodów zmaskulinizowanych, sfeminizowanych oraz charakteryzujących się parytetem płci w dużych i średnich grupach zawodowych²⁶, wyraźne wyeksponowanie zróżnicowania przestrzennego udziału kobiet w wielkich grupach zawodowych w ogólnej liczbie pracujących w tych grupach w poszczególnych województwach²⁷, a także zachodzących zmian w badanym okresie 2012-2021. Wyniki analiz

²³ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 134.

²⁴ Ibidem, s. 135.

²⁵ Np. polecam artykuł Valérie Beaulieu opublikowany przez World Economic Forum „The myth of flexibility for women in the workplace”, <https://www.weforum.org/stories/2022/05/the-myth-of-flexibility-for-women-in-the-workplace/> (dostęp 29.01.2025).

²⁶ Tabela 4.1., 4.2. i 4.3. w Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 161-168.

²⁷ Rys. 4.25 w Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 158-159.

czasowo-przestrzennych są w mojej ocenie adekwatnie podsumowane – czytamy m.in. „Mamy zatem do czynienia z powolnym, ale konsekwentnym wzrostem udziału kobiet pracujących na najwyższych stanowiskach w kraju”²⁸ oraz „Czy można zatem mówić o wertykalnej segregacji zawodowej? Odpowiedź na to pytanie musi być twierdząca”²⁹. Z pewnością dodatkowym atutem tego rozdziału jest podkreślenie zmian na rynku pracy, w tym sytuacji kobiet, które zaszły podczas pandemii COVID-19. Zauważalny był spadek liczby pracujących kobiet w drugim kwartale (gdy wprowadzono *lockdown*), jednak poprawa nastąpiła już w czwartym kwartale 2020 roku. Autorka prowadzi bardziej szczegółową interpretację tego zjawiska w odniesieniu do danych dotyczących wielkich grup zawodowych.³⁰

Rozdział piąty, ostatni, omawia problem bezrobocia kobiet i zagadnienia wynagradzania, w tym nierówności płac (luki płacowej). W pierwszej części Autorka, podobnie jak w poprzednich rozdziałach, wykorzystuje metody geograficznych systemów informacyjnych oraz eksploracyjnej analizy danych przestrzennych. Do identyfikacji zmienności współczynników regresji w przestrzeni geograficznej wykorzystała model GWR. Dane pochodzą z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego z lat 2003-2021. Przedstawione w tej części rozdziału ilustracje wyraźnie wskazują, że dla całego analizowanego okresu udział bezrobotnych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był wyższy niż mężczyzn. Dodatkowo, rejestrowane bezrobocie jest wyraźnie zjawiskiem zróżnicowanym przestrzennie, które to zróżnicowanie zmniejszało się w analizowanych latach (tu należy jednak podkreślić, że kolorystyka map wprowadza czytelniczkę w błąd, gdyż te same kolory reprezentują różne wartości, choć opisane jest to w legendzie poszczególnych map, to jeśli spojrzymy na te zmiany w czasie, to na pierwszy rzut oka ich nie widać, dlatego uczulam Autorkę, że warto zadbać w przyszłości o ujednolicenie kolorystyki dla konkretnych przedziałów)³¹. Interesująca jest również analiza zmian w dobie COVID-19 w porównaniu do lat poprzedzających pandemię i następujących po niej, wskazująca również to zróżnicowanie przestrzenne. W dalszej części tego podrozdziału Habilitantka zbudowała model, mający na celu wskazanie determinant bezrobocia wedle powiatów w Polsce. Wybrała ona cztery zmienne niezależne – PG (liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym), UBM (udział bezrobotnych zarejestrowanych mężczyzn w liczbie ludności w wieku produkcyjnym), ZR (udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek

²⁸ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 167.

²⁹ Ibidem, s. 169.

³⁰ Ibidem, s. 169-170.

³¹ Ibidem, s. 178-179 i 182-183.

rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku i R (liczbę rozwodów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców). Co do samego modelu nie mam zastrzeżeń, aczkolwiek ponownie zabrakło dyskusji i krytycznej oceny przyjętych metod i zmiennych. Przeprowadzona analiza doprowadziła do ciekawych wniosków, np. iż przy wzroście bezrobocia w danym regionie, rośnie ono dla kobiet i dla mężczyzn, ale różne są zależności między tymi wzrostami w regionach (w jednych w równym stopniu dotyka ono kobiet i mężczyzn, w innych w większym stopniu dotyka kobiet niż mężczyzn (większa część polskich regionów)). W tym miejscu jednak byłabym ostrożna z formułowaniem wniosków typu „w okresach kryzysu kobiety zwalniane są jako pierwsze”³², gdyż literatura światowa wskazuje, że w czasie wcześniejszego kryzysu finansowego w latach 2008-2012 zwalniani byli głównie młodzi mężczyźni (nazywano ten kryzys wręcz „he-cession”³³). Unikałabym też kolokwializmów „bezrobocie ... powoduje ... wzrost patologii społecznej”³⁴. Druga część rozdziału poświęcona jest wynagrodzeniom kobiet, w tym luki płacowej, na podstawie danych dotyczących przeciętnych wynagrodzeń kobiet i mężczyzn w odniesieniu do wynagrodzeń kobiet (nowatorskie podejście!). Tu pozostaje pytanie, dlaczego Autorka nie wykorzystała mediany wynagrodzeń? Autorka korzystała z danych GUS „Struktury wynagrodzeń według zawodów” dla lat 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020 oraz danych Eurostatu. Ilustracje przygotowane przez Autorkę również wskazują na zróżnicowanie przestrzenne zarówno wysokości wynagrodzeń, jak i luki płacowej w kraju, a dodatkowo Autorka zestawia je z wykształceniem, sektorami gospodarki (wg sekcji PKD) oraz wiekiem, podkreślając, że po osiągnięciu wieku emerytalnego na rynku pracy pozostają zazwyczaj specjaliści tacy jak lekarze, prawnicy, naukowcy czy architekci. Jeśli zaś chodzi o lukę płacową, to Autorka wykazała, że w latach 2004-2018 różnica w przeciętnych wynagrodzeniach utrzymywała się na poziomie 20% przeciętnej płacy kobiet i dopiero w 2020 roku spadła do 14,66%.³⁵ W zasadzie nie mam uwag do tego rozdziału, uważam, że w przejrzysty sposób przedstawia omawiane zjawiska, jednak zastanawiają mnie pewne wnioski np. „Oznacza to, że istnieją zależności przestrzenne między powiatami, które mają wpływ na

³² Ibidem, s. 191.

³³ Np. australijski think-tank Lowy Institute: Roggeveen, S. (2009), The ‘he-cession’, <https://www.lowyinstitute.org/archive/he-cession> (dostęp 03.02.2025); o różnych charakterach kryzysów i ich wpływie na kobiety i mężczyzn: Bonk, A.I., Simon, L. (2022), From He-Cession to She-Stimulus? The labor market impact of fiscal policy across gender. *SERIEs* 13, 309–334, <https://doi.org/10.1007/s13209-021-00250-8>; niemieckie analizy wskazujące na wpływ kryzysu finansowego na młodych mężczyzn: Verick, S. (2009), Who Is Hit Hardest during a Financial Crisis? The Vulnerability of Young Men and Women to Unemployment in an Economic Downturn, *IZA DP* 4359, <https://www.iza.org/publications/dp/4359/who-is-hit-hardest-during-a-financial-crisis-the-vulnerability-of-young-men-and-women-to-unemployment-in-an-economic-downturn> (dostęp 03.02.2025).

³⁴ Lewandowska-Gwarda K. (2023), *Kobieta...*, s. 191.

³⁵ Ibidem, s. 216.

kształtowanie się badanej zmiennej”³⁶ – mają wpływ? Czy tylko występuje między nimi zależność? Również unikałabym stwierdzeń typu „Dla niektórych pracodawców kobiety wciąż są mniej atrakcyjnymi pracownikami niż mężczyźni” – bez odniesienia do badań i literatury przedmiotu (można byłoby to odnieść do teorii ekonomii feministycznej, ale tej brakuje w rozdziale pierwszym). Podobnie – bez odniesienia do danych – „Większość kobiet sprawuje funkcje opiekuńcze wobec dzieci...”, a mężczyźni nie? Można byłoby to połączyć np. z raportem z badania „Budżetu czasu ludności” GUS, czy innymi badaniami poświęconymi opiece. Warto pamiętać, że nauka to nie tylko praca na danych, ale łączenie ich z teorią, systematycznym przeglądem literatury, jako punktem odniesienia dla płynących z danych wniosków. A tego w całej książce brakuje.

Podsumowując, książkę oceniam jako wartościową, gdyż przedstawia ona w kompleksowy sposób diagnozę obecnej sytuacji kobiet na rynku pracy w Polsce, począwszy od analiz demograficznych, a tym samym obecności kobiet w zasobach pracy, poprzez przedstawienie sytuacji kobiet w regionach, w tym ilustracji przestrzennej udziału kobiet w grupach zawodowych, a na obszarach problemowych – takich jak bezrobocie i niższe wynagrodzenia kobiet (luka płacowa) – skończywszy. Pomimo, że w mojej ocenie Habilitantka nie wykorzystała potencjału, jaki daje autoreferat (część omawiająca główne osiągnięcie jest w dużej mierze autoplgiatem Wprowadzenia do książki), w tym możliwości głębszej krytycznej refleksji teoretycznej nad nierównością wynagrodzeń z perspektywy różnych nurtów ekonomii (nie dowiadujemy się również w który nurt lub tradycję badawczą się ona wpisuje ze swoim dorobkiem), oraz nie określiła luki badawczej, to wkład Habilitantki do dyscypliny ekonomia i finanse uważam za znaczący. Tym samym **moja ocena osiągnięcia głównego Habilitantki jest pozytywna.**

4. Ocena pozostałego dorobku oraz aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

Habilitantka wskazała na wkład jej pozostałego dorobku³⁷ w rozwój dyscypliny w trzech obszarach: (1) Ekonometrii przestrzennej, (2) Analizy i prognozy polskiego rynku pracy oraz (3) Badań nad przepływami ludności i starzeniem się społeczeństwa. W pierwszym obszarze (1), nowy wkład (po obronie pracy doktorskiej) ogranicza się zaledwie do dwóch rozdziałów w książce opublikowanej w 2012 roku „Ekonometria Przestrzenna II. Modele zaawansowane”

³⁶ Ibidem, s. 214.

³⁷ Załącznik 3 do Wniosku, Autoreferat, s. 35-41.

pod redakcją promotora pracy doktorskiej Habilitantki profesora Bogdana Sucheckiego. Bardziej obiecujące pod kątem przyszłego wkładu w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse są obecne badania prowadzone przez Autorkę, z wykorzystaniem geograficznych systemów informacyjnych i modeli GWR. Jak podaje Autorka, zaprezentowała ona wyniki tych badań już w 2015 roku na konferencji w Portugalii, oraz opublikowała artykuł w piśmie *International Journal of Geo-Information* (wydawnictwo MDPI, które uznane jest przez znaczące grono naukowców za „drapieżne”³⁸). Po zapoznaniu się z artykułem, uważam, że miałby on szansę na publikację w lepszym wydawnictwie. Podsumowując, uważam że przedstawiony przez Habilitantkę w tym obszarze dotychczasowy wkład nie jest znaczący, choć jest atrakcyjny badawczo i ma potencjał dalszego rozwoju. Tymczasem drugi obszar (2) to flagowa tematyka, jaką zajmuje się Autorka. To aż trzy duże projekty realizowane we współpracy z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych, liczne wykonane przez Autorkę prognozy popytu na pracę, a także monografia współautorska (pierwszym autorem jest dr Artur Gajdos), będąca jedną z trzech monografii tworzących cykl pt. „Analizy i prognozy polskiego rynku pracy”, który to cykl został nagrodzony przez Rektora Uniwersytetu Łódzkiego prof. dr hab. Elżbietę Żądzińską nagrodą zespołową trzeciego stopnia (kopia załączona do autoreferatu). Habilitantka podaje, że w tematyce tego obszaru jest zaangażowana w dwa kolejne projekty – pierwszy finansowany ze środków Inicjatywy Doskonałości Uniwersytetu Łódzkiego oraz drugi – który z pewnością będzie się wiązał w przyszłości z publikacjami – realizowany w ramach konkursu HORYZONT EUROPA EURATOM we współpracy z Włochami, Grecją, Finlandią i Estonią. Wkład Autorki w tym obszarze uważam za znaczący. Trzeci obszar (3) dotyczył badań nad migracjami oraz starzeniem się społeczeństwa, które to zjawiska są niezwykle istotne w ekonomii i są charakterystyczne dla wszystkich współczesnych gospodarek. Wykorzystując narzędzia statystyki i ekonometrii przestrzennej, wraz z dr hab. Elżbietą Antczak, prof. UŁ, Habilitantka zidentyfikowała determinanty procesów migracyjnych oraz towarzyszące im przestrzenne zależności w Polsce i w Europie. Wyniki swoich badań Autorki zaprezentowały na konferencji w Hiszpanii w 2014 roku, a także opublikowały w sześciu artykułach w ramach cyklu, który zatytułowały „Przestrzenno-czasowa analiza procesów migracyjnych”. Cykl ten został nagrodzony w 2018 roku przez Rektora Uniwersytetu Łódzkiego, prof. dr hab. Antoniego Różalskiego, nagrodą zespołową drugiego stopnia (kopia załączona do autoreferatu). Dwa

³⁸ O „drapieżnych” pismach naukowych, na przykładzie MDPI można poczytać m.in. tu: Oviedo-García, M. Á (2021), Journal citation reports and the definition of a predatory journal: The case of the Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI), *Research Evaluation* 30(3), 405–419a.
<https://doi.org/10.1093/reseval/rvab020>

artykuły zostały opublikowane w języku polskim w piśmie *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH*, pozostałe w języku angielskim, w takich pismach jak *Acta Oeconomica*, *Periodical of the Hungarian Academy of Sciences*, *Folia Oeconomica Stetinensia*, *Studia Regionalia*, *Argumenta Oeconomica*. Niestety żadne z nich nie jest wydawane przez renomowane światowe wydawnictwo naukowe. Kolejne zaprezentowane w obszarze trzecim badania - prowadzone również z dr hab. Elżbietą Antczak, prof. UŁ - dotyczą starzenia się społeczeństwa i zostały w nich wykorzystane metody analizy danych przestrzennych. Ich wyniki opublikowane zostały w języku polskim w piśmie *Studia Regionalne i Lokalne* oraz w języku angielskim w dwóch wydawanych przez MDPI pismach *Sustainability* oraz *International Journal of Geo-Information*. Osobiście uważam, że naprawdę szkoda dobrych badań publikować w pismach o dyskusyjnej reputacji (mam tu na myśli wydawnictwo MDPI). Na wagę podjętej tematyki wskazuje fakt, że oba artykuły cieszą się zainteresowaniem i są cytowane (pierwszy osiem razy, drugi zaś szesnaście według Google Scholar³⁹). Ten obszar również uważam za znaczący wkład do dyscypliny ekonomia i finanse.

Jeśli zaś chodzi o aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, to niestety nie mogę uznać za znaczącą współpracy wskazanej przez Habilitantkę takiej jak: wyjazdy na konferencje, szkolenia czy konsultacje z zagranicznymi profesorami pisanych prac naukowych. Uważam, że na arenie międzynarodowej Habilitantka nie podjęła (jak dotąd) żadnej znaczącej współpracy ani nie realizowała długotrwałej aktywności naukowej – tu mam na myśli brak stypendiów zagranicznych, staży podoktorskich czy dłuższych pobyków na uczelniach zagranicznych lub w zagranicznych instytucjach naukowych. Jednak obiecujący w tym zakresie jest obecnie realizowany projekt HORYZONT EUROPA EURATOM, który może poskutkować zacieśnieniem się współpracy z zagranicznymi partnerami, co umożliwi w przyszłości Habilitantce taki wyjazd. Jednakże – co uważam, że nie jest wystarczająco wyeksponowane w przedłożonym (mało starannie przygotowanym) autoreferacie – Autorka od lat współpracuje z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych i aktywności podejmowane w ramach tej współpracy uważam za znaczące. Autorka wymienia trzy duże zrealizowane projekty (dwa realizowane w latach 2011-2013 i 2014-2015 z funduszy Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i trzeci w latach 2017-2021 współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego⁴⁰). Habilitantka wskazuje również, że ta współpraca została szczególnie doceniona w ramach III kryterium – czyli wpływu badań naukowych na gospodarkę i społeczeństwo – w ewaluacji jakości

³⁹ Google Scholar, <https://scholar.google.pl/citations?user=IQJlKVIAAAAJ&hl=pl> (dostęp 03.02.2015).

⁴⁰ Załącznik 3 do Wniosku, Autoreferat, s. 44.

działalności naukowej przeprowadzonej w 2022 roku przez Komisję Ewaluacji Nauki⁴¹. Ponadto, w ramach aktywności naukowych podejmowanych przez Habilitantkę poza swoją uczelnią macierzystą, wskazuje ona, że jest recenzentką artykułów naukowych, członkinią zespołu redakcyjnego w piśmie *Oeconomia Copernicana*, członkinią stowarzyszeń naukowych czy organizatorką konferencji naukowych⁴².

Podsumowując, uznaję, że przedstawiony pozostały dorobek ma istotną wartość, wskazuje, że przez lata po doktoracie Habilitantka była aktywna, prowadziła badania (była wykonawczynią badań realizowanych dzięki zewnętrznym grantom i dotacjom, obecnie jest członkinią międzynarodowego zespołu), a także publikowała w polskich i zagranicznych pismach naukowych, a jej artykuły są cytowane. Dodatkowo, realizowała swoją aktywność naukową w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej – gdyż od ukończenia doktoratu intensywnie współpracuje z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych. Uważam, że jakość przedstawionych do oceny publikacji, a także aktywności naukowych jest zadowalająca, tym samym **pozostały dorobek oraz aktywność naukową Habilitantki oceniam pozytywnie.**

5. Informacja osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę

Osiągnięcia dydaktyczne Habilitantki uznaję za bardzo imponujące. Prowadziła ona, od czasu podjęcia studiów doktoranckich (od 2005 roku), zajęcia dydaktyczne z 40 różnych przedmiotów (w tym 15 autorskich), na studiach stacjonarnych, niestacjonarnych, licencjackich i magisterskich, w języku polskim i angielskim, na Uniwersytecie Łódzkim, na wydziałach: Ekonomiczno-Socjologicznym, Zarządzania oraz Biologii i Ochrony Środowiska. Była koordynatorką 20 przedmiotów. Prowadzone zajęcia dotyczyły głównie metod ilościowych, geograficznych systemów informacyjnych i były powiązane z tematyką prowadzonych przez nią badań⁴³. Od 2014 roku Habilitantka prowadziła seminaria licencjackie, a od 2022 również magisterskie. W tym okresie wypromowała 42 prace dyplomowe (33 licencjackie i 9 prac magisterskich), była także promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim Witolda Olszewskiego, który obronił pracę doktorską pt. „Jakość życia starszych mieszkańców województwa łódzkiego” w 2018 roku (promotorką była prof. dr hab. Jadwiga Suchecka). W zakresie dydaktyki warto podkreślić, że w latach 2018-2020 była członkinią zespołu

⁴¹ Ibidem, s. 39.

⁴² Ibidem, s. 45.

⁴³ Ibidem, s. 46-48.

realizującego projekt dydaktyczny „Doskonałość naukowa kluczem do doskonałości kształcenia” finansowany z grantu NCBiR w konkursie POWER.03.05.00-IP.08-00-PZ1/17. Habilitantka wykonywała również liczne zadania organizacyjne – będąc m.in. członkinią zespołu ds. obciążeń dydaktycznych, członkinią zespołu do spraw promocji i rozwoju, a także komisji rekrutacyjnej⁴⁴. **Tę część dorobku oceniam również pozytywnie.**

Słabą stroną tej części dorobku jest fakt, że wszystkie (i bardzo liczne) organizowane przez Habilitantkę aktywności i wydarzenia miały miejsce w Polsce, podobnie jak wskazane osiągnięcia popularyzujące naukę. W wykazie wystąpień na krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych⁴⁵ Habilitantka podaje, że brała udział jedynie w dwóch konferencjach zagranicznych po obronie doktoratu (na 25 wskazanych).

6. Konkluzja

Zgodnie z art. 219 ust. 1. Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.), stopień doktora habilitowanego może otrzymać osoba, która:

- (1) posiada stopień doktora;
- (2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny;
- (3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Dr Karolina Lewandowska-Gwarda spełnia **kryterium (1)**, gdyż posiada stopień doktora.

Po zapoznaniu się z dokumentacją przedłożoną przez Habilitantkę stwierdzam, że jej dorobek publikacyjny spełnia w stopniu wystarczającym **kryterium (2)**. Złożona książka, jako główne osiągnięcie, przedstawia diagnozę obecnej sytuacji kobiet na rynku pracy, a Autorka bogato ilustruje dane ze źródeł wtórnych, z których korzysta (GUS, Eurostat), wykresami i mapami, posługując się metodami wizualizacji danych statystycznych i geograficznych systemów informacyjnych. Habilitantka posiada warsztat badawczy umożliwiający analizę dynamiki zjawisk oraz wykorzystuje metody taksonomii numerycznej i ekonometrii

⁴⁴ Ibidem, s. 48-49.

⁴⁵ Załącznik 4 do Wniosku, Wykaz osiągnięć naukowych, s. 10-13.

przestrzennej, które są wykorzystywane w ramach dyscypliny ekonomia i finanse. Choć wśród przedłożonych do oceny publikacji brakuje artykułów w uznanych międzynarodowych pismach naukowych (i renomowanych wydawnictwach światowych), to rozdziały i artykuły załączone do wniosku wskazują, że Habilitantka jest pracowita, potrafi pracować w zespołach i publikować wyniki prowadzonych badań i analiz również jako pierwsza Autorka, co należy docenić. Dorobek Habilitantki jest rozpoznawalny w środowisku naukowym, na co wskazują m.in. zaprezentowane przez nią dane naukometryczne⁴⁶, choć niestety, pomimo że uczestniczyła w wielu projektach badawczych, to nie zdobyła jak dotąd doświadczenia w kierowaniu zespołami badawczymi.

Przedstawione przez Habilitantkę dotychczasowe aktywności, realizowane w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej po uzyskaniu stopnia doktora, uważam za istotne, tym samym spełnia ona **kryterium (3)**. Aktywności te dotyczą przede wszystkim współpracy z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych, instytucją naukową, z którą Habilitantka współpracuje z przerwami od 2011 roku i w ramach tej współpracy była wykonawczynią trzech projektów i współautorką licznych ekspertyz. Jej aktywność na arenie międzynarodowej oceniam jako nieistotną, choć obecnie realizowany projekt naukowy „SkillsPULSE: Skills – Predicting. Understanding, and Locating Shortages in Europe”, finansowany w ramach konkursu HORYZONT EUROPA EURATOM⁴⁷, może otworzyć Habilitantce drogę do współpracy międzynarodowej na większą skalę.

Z uwagi na fakt, że wymogi określone w art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zostały spełnione, **popieram wniosek dr Karoliny Lewandowskiej-Gwardy o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse.**

⁴⁶ Załącznik 4 do Wniosku, Wykaz osiągnięć naukowych, s. 26.

⁴⁷ Ibidem, s. 23.